

Identyfikacja wskaźników i mierników oceny systemu zarządzania Europejskim Funduszem Rozwoju Regionalnego w sektorze turystycznym

Eugenia Panfiluk

Politechnika Białostocka, Wydział Zarządzania, Katedra Gospodarki Turystycznej
e-mail: e.panfiluk@pb.edu.pl

DOI: 10.12846/j.em.2015.01.24

Streszczenie

Celem artykułu jest identyfikacja wskaźników i mierników oceny zarządzania Europejskim Funduszem Rozwoju Regionalnego w sektorze turystycznym. W pierwszej części artykułu przeprowadzono przegląd dotychczas prowadzonych badań w obszarze wpływu finansowych instrumentów unijnych na sektor turystyczny oraz wskazano stosowane metody badawcze. Szczegółowo omówiono badania prowadzone w Polsce i zidentyfikowano w tej kategorii lukę badawczą. W drugiej części artykułu omówiono wskaźniki, które powinny być wykorzystane do oceny efektów zarządzania Europejskim Funduszem Rozwoju Regionalnego. Szczegółowo sklasyfikowano kategorie efektów zarządzania oraz zaproponowano zestaw mierników do ich pomiaru.

Słowa kluczowe

ocena, efekty interwencji publicznej, wskaźniki oceny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Wstęp

Przegląd literatury z zakresu badań wpływu finansowych instrumentów unijnych na sektor turystyczny są przedmiotem zainteresowań ekonomiki turystyki stosunkowo nowym i przez nielicznych badaczy problem ten jest podejmowany. Analiza hasła *economic efficiency in tourism* w zasobach sieci Web of Knowledge wykazuje, że pierwsze trzy publikacje badań pochodzą z 1993 roku, jednak do 2001 roku pojawiło się tylko 5 artykułów. Szersze zainteresowanie tą problematyką badawczą zauważa

się po 2005 roku zarówno w ilości publikacji (18 w 2009 roku) jak i ilości cytowań (90 w 2011 roku). Analiza hasła *Union funds in tourism* wykazuje w zasobach 20 publikacji od 2005 roku z rosnącą liczną cytowań.

Badania prowadzone są na płaszczyźnie finansowej i w postaci zrównoważonej karty wyników zaproponowanej przez Kaplana i Nortona. Na płaszczyźnie finansowej efektywność bezzwrotnych dotacji badana jest między innymi za pomocą modeli teoretycznych GDE i analiz ilościowych (Dywer, Forsyth, Spurr, 2004; Logar 2010) oraz modeli otwartej równowagi (Schubert, Brida, 2008), jak również analiz wpływu inwestycji na funkcje turystyczne regionu (Lee, Taylor, 2005; Foure, Santana – Gallego, 2011).

Podjęmowane są próby badania wpływu dotacji na lokalną gospodarkę turystyczną jak i na konkurencyjność przedsiębiorstwa w odniesieniu do wybranych efektów przyjętych w programach politycznych. Ich wyniki są niejednoznaczne. Niektórzy badacze sugerują, że dotacje tylko w krótkim okresie czasu osiągają korzyści z uzyskanej przewagi (Branzini, De Blasio, 2006), podważa się również korzystny wpływ na efekty zatrudnienia (Gabe, Krajcik, 2002) jak też wydajność i produktywność pracowników (Griscuoloni, 2009). Są jednak też dowody świadczące o pozytywnym wpływie inwestycji realizowanych z bezzwrotnych dotacji na zatrudnienie (Carlucci, Pellegruini, 2005). Szczegółowe badania wpływu dotacji na kondycję przedsiębiorstw prowadzone dla czterech zidentyfikowanych efektów: zatrudnienie, zysk, produktywność pracy i przedsiębiorczość potwierdzają pozytywny wpływ na zatrudnienie, krótkookresowy zysk, jednak wskazują, iż przedsiębiorczość i produktywność pracy wykazuje tendencje spadkowe (Bernini, Pellegrini, 2011). Badania według koncepcji wieloaspektowej oceny efektywności organizacji zrównoważonej karty wyników prowadzone w odniesieniu do stopnia realizacji strategii firmy są również niejednoznaczne (Łoś, 2010). W literaturze polskiej badania wpływu instrumentów finansowych dotyczą wskazań poziomu wykorzystania środków unijnych (Gardzińska, 2010; Niedziółka, 2010) typów inwestycji, czy nawet rodzajów realizowanych projektów (Rogowska, 2012), podziału przestrzennego środków (Stawicki, 2012; Panfiluk, 2010a), skuteczności pozyskiwania środków (Panfiluk, 2010b; Szymańska, 2010), poziomu współfinansowania inwestycji turystycznych (Januszewski, 2010) czy też wpływu na aktywizację ruchu turystycznego (Janicka, 2012). Na poziomie krajowym prowadzone są badania wpływu funduszy europejskich na gospodarkę polskich regionów i konwergencję z Unią Europejską (Raport..., 2010). Podjęmowane są też próby na poziomie regionalnym oceny wyników dotacji unijnej na rozwój sektora turystycznego regionów (*Wpływ usług turystycznych ...*, 2012; *Analiza i ocena ...*, 2012; *Ocena wpływu projektów ...*, 2010; *Ocena wpływu środków ...*, 2010; *Analiza wpływu inwestycji ...*, 2010). Nieliczne są

podejmowane próby opracowania ogólnej metodyki badania efektów zewnętrznych powstałych w wyniku realizacji działań finansowanych ze środków unijnych (Panfiluk, 2012).

W 2013 roku ukazały się dwa odrębne Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego z serii „Ekonomiczne Problemy Turystyki” poświęcone tylko zagadnieniom roli środków Unii Europejskiej w kształtowaniu polityki turystycznej, wsparcia z zakresie rozwoju form i rodzajów turystyki, analiz wpływu na innowacyjność sektora turystycznego, jak też case study ich wykorzystania.

Przegląd dotychczasowych wyników badań pozwala na stwierdzenie, że dotychczasowe przyjęte w badaniach dla sektora turystycznego modele i stosowane mierniki klasyfikacyjne są traktowane, jako równorzędne, to znaczy, każdy z zidentyfikowanych efektów ma jednakową siłę oddziaływania na rozwój sektora turystycznego. Dostępne badania wskazują, że inwestycja/obiekt, a więc i efekt dotacji generuje różną efektywność i w różnym stopniu wpływa na rozwój sektora turystycznego (Crouch, 2007).

Złożoność i różnorodność, a jednocześnie niski poziom rozpoznania efektów interwencji publicznej powoduje, że konieczne staje się rozwijanie badań w tym obszarze. Przegląd Programów Operacyjnych wdrażanych w Polsce wskazuje, że instrumentem wsparcia sektora turystycznego jest Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Celem artykułu jest identyfikacja wskaźników oceny zarządzania Europejskim Funduszem Rozwoju Regionalnego w sektorze turystycznym.

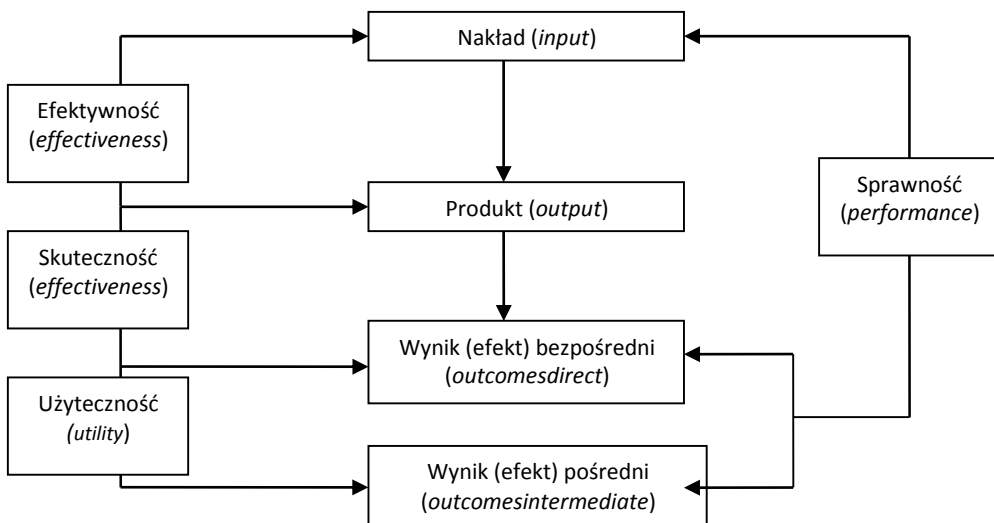
1. Koncepcja metodyki badań

Istotnym elementem w pomiarze wpływu finansowych instrumentów unijnych na sektor turystyczny jest przyjęcie poprawnej metodyki oceny. W obecnym okresie budowany jest system zarządzania środkami publicznymi w oparciu o koncepcję *Nowe Zarządzanie Publiczne New Public Management*. Logiczne staje się, więc zastosowanie tej koncepcji do oceny systemu zarządzania Europejskim Funduszem Rozwoju Regionalnego. Istotą tej koncepcji jest ocena sektora publicznego zorientowana nie na procesy a na osiąganie wyników. Stosowana jest do oceny wdrażania programów publicznych wykorzystując zasadę 3Es (efektywność, skuteczność i sprawność), (Zawicki, 2002). Biorąc pod uwagę rozszerzenie oceny systemu zarządzania Europejskim Funduszem Rozwoju Regionalnego do oceny efektów wdrażania EFRR zasadę tę należy rozszerzyć o zasadę użyteczności.

Wówczas za podstawowe mierzalne wskaźniki pomiaru wyników realizacji celów należy przyjąć:

- wskaźnik efektywności ekonomicznej obliczany, jako wartość uzyskanych efektów (produkt – *output*) w stosunku do nakładu (*input*), gdzie wartość produktu w ujęciu wąskim obejmuje wartość rynkową określoną w pieniądzu (finansową) zaś w ujęciu szerokim, jako wartość gospodarczą, społeczną i ekologiczną;
- wskaźnik skuteczności realizacji celów, obliczany, jako wynik realizacji celów (*outcomesdirect*) uzyskany z powstałego produktu (*output*), obejmuje wartość uzyskanych rezultatów (efektów) bezpośrednich odczuwanych w wyniku realizacji celu przez jednostkę realizującą zadanie;
- wskaźnik użyteczności realizacji celów, obliczony, jako pośredni wynik realizacji celów (*outcomesintermediate*) uzyskany z powstałego produktu (*output*) i generowanych efektów (*rezultatów*) bezpośrednich (*oitcomesdirect*), zatem obejmuje wartość uzyskanych rezultatów pośrednich (efektów) odczuwanych w wyniku realizacji celu przez otoczenie;
- wskaźnik sprawności działania organizacji, określane, jako wynik realizacji celów (*outcomes and outcomesintermediate*) uzyskany przy odpowiednim nakładzie (*input*).

Relacje zachodzące pomiędzy nimi przedstawiono na rys. 1.

Rys. 1. Relacje pomiędzy nakładami, produktami i wynikami

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Panfiluk, 2012; *Ewaluacja programów ...*, 1997).

Produkt to inwestycja rzeczowa (materialna, na przykład obiekt) i inwestycja niematerialna (na przykład promocja, usługa), zatem produkt to przedmiot dotacji, zaś efekt, określany też w programach pomocowych, jako rezultat to wynik powstały z dotacji.

2. Identyfikacja wskaźników oceny zarządzania Europejskim Programem Rozwoju Regionalnego w sektorze turystycznym

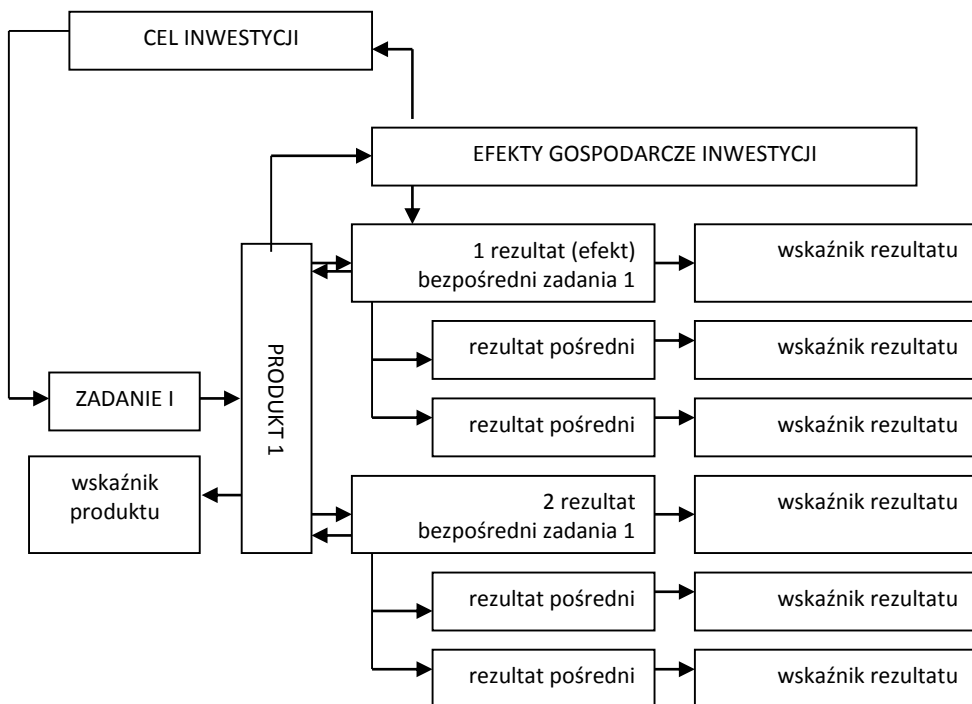
Ocena efektów wdrażania EFRR i ich wpływu na rozwój społeczno-gospodarczy jest znacznie bardziej skomplikowana i złożona, ponieważ wymaga zidentyfikowania efektów, jakie generują inwestycje współfinansowane z EFRR. W ogólnym ujęciu powstanie inwestycji turystycznej w regionie (produktu) będzie prowadzić do generowania efektów gospodarczych, społecznych i ekologicznych, które należy określić, jako rezultaty czy też wyniki (jak określono na rys. 1). Ze względu na specyfikę sektora turystycznego, w którym efekty są długofalowe i przyjmują działania synergiczne należy przyjąć, iż inwestycja będzie generować efekty bezpośrednie i pośrednie (rys. 2).

Za efekty bezpośrednie należy uznać efekty powstałe bezpośrednio po zrealizowaniu inwestycji odczuwalne przez podmioty bezpośrednio objęte wsparciem. W badaniach ewaluacji projektów wśród efektów bezpośrednich wyróżnia się efekty netto oraz efekty brutto. Efekt netto jest mierzony wskaźnikami określającymi relacje, jakie zachodzą pomiędzy nakładami a produktami, zaś efekt brutto jest mierzony relacjami, jakie zachodzą pomiędzy nakładami a bezpośrednimi efektami realizacji projektów obserwowalnymi po zakończeniu inwestycji odczuwanymi przez wspierany podmiot.

Efekty pośrednie te, które powstaną w wyniku działań synergicznych w długim okresie czasu i są odczuwalne nie tylko przez podmioty objęte wsparciem, ale też przez otoczenie. Dotychczas w badaniach ewaluacyjnych zidentyfikowano występowanie efektów mnożnikowych i efektów synergii. Wśród efektów mnożnikowych (*economic multiplier effects*) wyróżnimy:

- efekty dochodowe (*income effects*) polega on na tym, że realizacja projektu może przyczynić się do wzrostu dochodów mieszkańców, przez co może zwiększyć się popyt na dobra i usługi, a to może spowodować powstanie nowych miejsc pracy, na przykład mieszkańcy zaczną robić więcej zakupów oraz zaczną kupować towary luksusowe, co spowoduje powstanie kilku nowych sklepów i punktów usługowych;

- efekty dostawcy (*supplier effects*) polegają na tym, że utrzymanie produktów i rezultatów projektu wymaga zamówienia nowych produktów i rezultatów, co stworzy nowe firmy lub rozwinięte dotychczasowe, na przykład w wyniku realizacji projektu wybudowano hotel, co spowodowało rozwój przedsiębiorstw przewozu osobowego (taksówek), usług pralniczych, biur turystycznych, czy instytucji rozrywki.

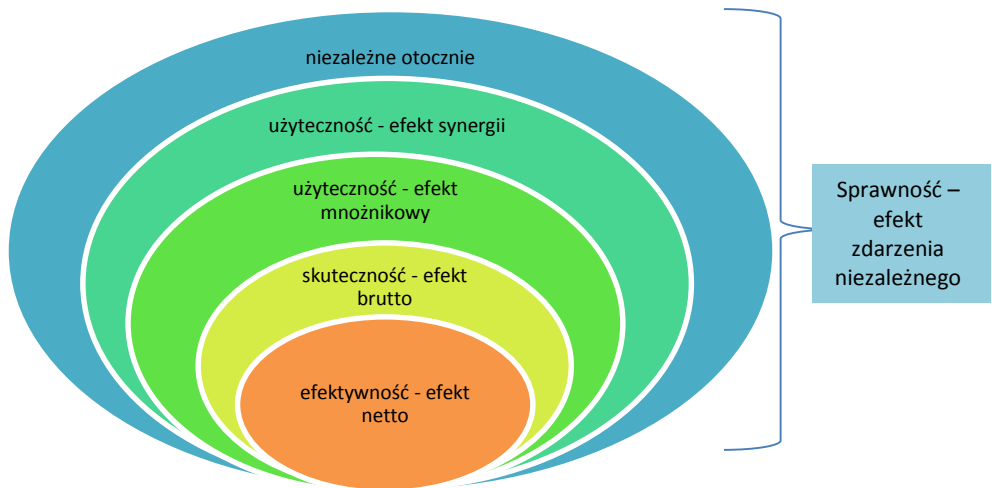
Rys. 2. Analiza wyników działalności inwestycyjnej z podziałem na zadania w wybranych obszarach oddziaływania

Źródło: opracowanie własne.

Efekt synergii dotyczy dwóch lub więcej inwestycji, które mają część wspólną dotyczącą: obszaru zakładanego oddziaływania, interesariuszy (jednej lub kilku grup). Efekt synergii wystąpi wtedy, kiedy realizacja każdej inwestycji z osobna (na przykład na innym obszarze, dla innych interesariuszy lub w innym czasie) da w sumie niższe efekty niż realizacja tych samych projektów na tym samym obszarze, w tym samym czasie i dla tych samych interesariuszy.

Istotnym czynnikiem oceny programów publicznych jest efekt zdarzenia niezależnego (*deadweight*) – efekt związany z wytworzeniem produktów i rezultatów niezależnych od dotacji finansowej. Efekt *deadweight* definiowany jest, jako rozmiar, do jakiego działania inwestycyjne są podejmowane w ogóle, na większą skalę lub wcześniej lub w obrębie danego obszaru geograficznego, jako rezultat projektu. Przez to, oddziaływanie inwestycji jest dodatkowe, jeżeli nie pojawiłoby się w przypadku braku wsparcia ze strony instrumentu finansowego EFRR. Dotyczy przede wszystkim wskazania, czy realizacja inwestycji była możliwa jedynie dzięki funduszom europejskim. Możliwe są tu przypadki:

- całkowitej niezależności – sytuacji, w której inwestycja w ogóle nie mogłaby zostać zrealizowana, gdyby nie pomoc z Unii;
- częściowej niezależności – sytuacji, kiedy w przypadku braku interwencji z funduszy unijnych inwestycja byłaby zrealizowana, ale jego wpływ byłby na mniejszą skalę lub pojawiłby się później (częściowy efekt *deadweight*);
- braku niezależności – sytuacji, w której inwestycja byłaby zrealizowana w całości i w takim samym terminie nawet bez udziału środków unijnych.

Rys. 3. Zależności pomiędzy wskaźnikami i efektami

Źródło: opracowanie własne.

Rezultaty bezpośrednio mierzone są przez wskaźnik efektywności oraz wskaźnik skuteczności realizacji celów. Wskaźnikom tym przypisany jest efekt netto oraz efekt brutto. Wskaźnik użyteczności mierzy efekty pośrednie, zalicza się do nich efekty mnożnikowe (efekt dochodowości oraz efekt dostawcy) oraz efekty synergii.

Wskaźnik sprawności realizacji celu odnosi się do całego programu i mierzy efekt zdarzenia niezależnego „*deadwright*”. Związek pomiędzy wskaźnikami a ich efektami zaprezentowano na rys. 3.

3. Identyfikacja mierników oceny zarządzania Europejskim Funduszem Rozwoju Regionalnego w sektorze turystycznym

Biorąc pod uwagę oficjalnie przyjęte mierniki oceny efektów EFRR dla turystycznego obszaru wsparcia wyodrębniono trzy obszary pomiaru interwencji publicznej, czyli:

- inwestycje w obszar infrastruktury;
- system obsługi turystów;
- tworzenie nowych miejsc pracy (Panfiluk, 2012).

Mierniki te służą do pomiaru bezpośrednich ilościowych efektów interwencji publicznej, mogą one być wykorzystane do analiz w zakresie wskaźnikowej oceny wzrostu potencjału turystycznego.

Z punktu widzenia zarówno oceny systemu zarządzania EFRR jak i oceny wpływu EFRR (interwencji publicznej) na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru interwencji mierniki te mają zastosowania. Konieczne jest, więc opracowanie katalogu mierników, które można zastosować w ocenie systemu zarządzania EFRR oraz ocenie wpływu EFRR (interwencji publicznej) na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru interwencji.

Z punktu widzenia oceny systemu zarządzania EFRR korzystając z mierników nakładów finansowych można obliczyć trzy wskaźniki:

- wskaźnik efektywności (W_{EF}):

$$W_{EF} = W_p / N_{EFRR} \quad (1)$$

- wskaźnik skuteczności (W_{SK}):

$$W_{SK} = W_p / N_{In} \quad (2)$$

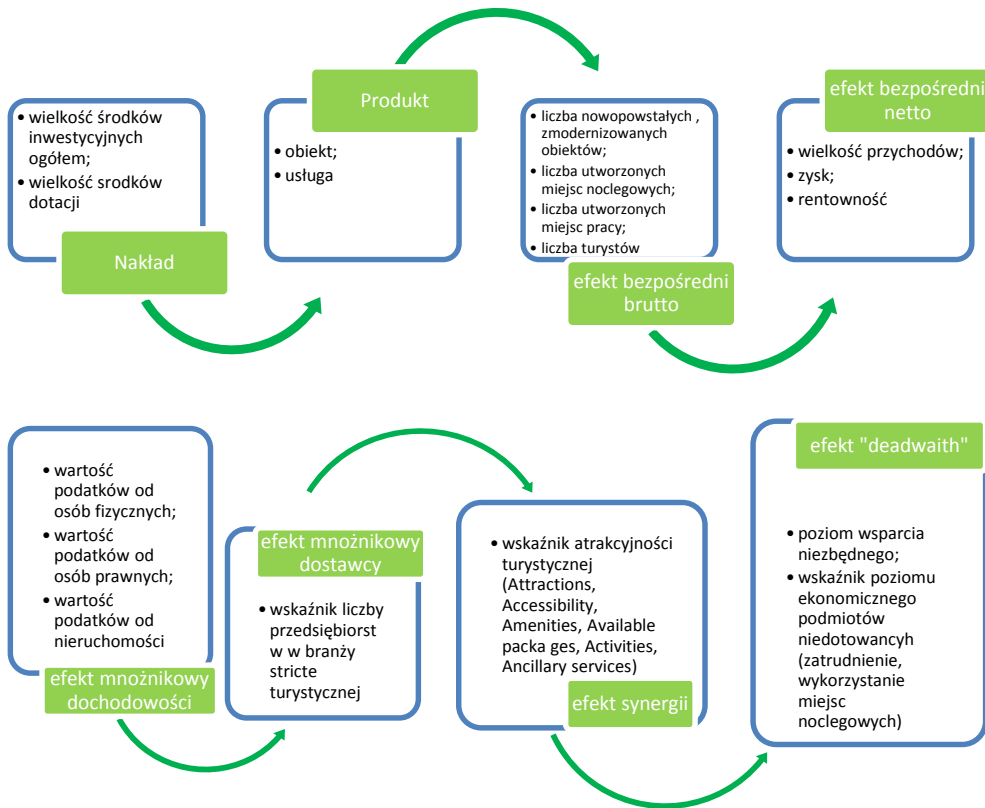
- wskaźnik sprawności (W_{SP}):

$$W_{SP} = N_{In} / N_{EFRR} \quad (3)$$

gdzie:

- W_p – wartość produktów (wartość finansowa nakładów na inwestycje w sektorze turystycznym współfinansowane z EFRR ogółem);
- N_{EFRR} – wartość zaangażowanych środków z EFRR;
- N_{In} – to wartość zaangażowanych środków inwestora.

Znacznie trudniejszy jest dobór mierników pozwalających na pełną identyfikację wpływu systemu zarządzania EFRR na rozwój społeczno-gospodarczy. Pomiar zależy od precyzyjności sformułowanych celów badawczych i przyjętych metod badawczych. W przypadku, gdy pomiar dotyczy tylko w ogólnym znaczeniu efektów bezpośrednich można przyjąć mierniki oceny efektów EFRR dla turystycznego obszaru wsparcia, jednak, gdy chcemy obliczyć efekt netto i brutto mierniki te można przyporządkować tylko dla efektu brutto.

Rys. 4. Zależności pomiędzy efektami a miernikami oceny

Źródło: opracowanie własne.

Z kolei do pomiaru efektu netto powinny być zastosowane mierniki, które w kompleksowy sposób określą efektywność realizowanej inwestycji. Przykładowe mierniki dla analizowanych efektów zaprezentowano na rys. 4.

Efekty bezpośrednie wpływu EFRR w przypadku efektu netto można pomierzyć miernikami takimi jak: rentowność, przychody, zyski, wydajność pracy, koszt utworzenia jednego miejsca pracy. Efekty bezpośrednie brutto na przykład liczbą utworzonych miejsc pracy, liczbą nowopowstałych, zmodernizowanych obiektów, utworzonych miejsc noclegowych, liczbą turystów.

Identyfikacja mierników pozwalających na pomiar wpływu interwencji publicznej na rozwój społeczno-gospodarczy wymaga zastosowania mierników określających zmiany gospodarcze.

Efekt mnożnikowy odczuwany przez otoczenie najskuteczniej zmierzają mierniki:

- dochodu, czyli: zmiany wielkości dochodów jednostek samorządowych z tytułu zmiany wielkości podatków od osób fizycznych PIT i osób prawnych CIT z sektora turystycznego na przykład w strukturze dochodów oraz podatków od nieruchomości w budżetach jednostek samorządowych z działalności turystycznej, oraz w budżetach jednostek gmin zmiany dochodu budżetu z opłaty miejscowej;
- dostawcy, czyli: zmiany wielkości wskaźników przedsiębiorczości obserwowane na obszarze interwencji, zmiany liczby przedsiębiorstw w branży stricte turystycznej oraz branży paraturystycznej zarejestrowane w GUS, zmiany liczby zatrudnionych według PKD, sekcji I.

Mierniki te można zestawiać zarówno w ujęciu dynamiki czasowej jak i przestrzennej lub w odniesieniu do średniej regionu.

Pomiar efektu synergii może być dokonany w ujęciu wąskim i wówczas podstawowym miernikiem efektu synergii będzie miernik zmiany atrakcyjności inwestycyjnej obszaru, na którym wystąpiła interwencja. W ujęciu szerokim należy zbadać, w jaki sposób interwencja przyczyniła się do wzrostu atrakcyjności turystycznej obszaru, zarówno w ogólnej kategorii zagospodarowania turystycznego jak i atrakcyjności realizacji różnych form wypoczynku turystycznego. Pomiar atrakcyjności turystycznej może zostać przeprowadzony zgodnie z teorią atrakcyjności turystycznej obszaru.

Efekt zdarzenia niezależnego powinien określić, jakie perspektywy rozwoju posiadałaby branża turystyczna bez wsparcia EFRR. Ocena zdarzenia niezależnego EFRR wymaga zastosowania metod kontrfaktycznych może być mierzona dla trzech różnych grup: podmiotów działających w branży turystycznej objętych wsparciem (skutecznych), podmiotów działających w branży turystycznej nieobjętych wsparciem, mimo, że ubiegały się o wsparcie (nieskutecznych), podmiotów działających w branży turystycznej nieobjętych wsparciem i nieubiegających się o wsparcie (neutralnych), a miernikiem oceny jest:

- % udział podmiotów (skutecznych), które zrealizowałyby planowane inwestycje w sytuacji nie uzyskania wsparcia;
- % udział podmiotów (nieskutecznych), które zrealizowały inwestycję bez wykorzystania środków z innych funduszy pomocowych;
- % udział podmiotów, które zrealizowały inwestycje w sektorze turystycznym w stosunku do podmiotów (skutecznych).

Zależności pomiędzy efektami a miernikami oceny wpływu interwencji na rozwój społeczno-gospodarczy zaprezentowano na rys. 4.

Podsumowanie

Wykorzystanie modelu Nowego Zarządzania Publicznego w ocenie wydatkowania funduszy publicznych pozwoliło na zwiększenie nacisku na jej ekonomiczne aspekty oraz zapewnienie większej skuteczności działań organizacji publicznych. Nowość tego modelu zarządzania polega na adaptacji metod i technik zarządzania stosowanych w sektorze prywatnym do warunków zarządzania organizacjami publicznymi. Koncepcja ta kładzie bezpośredni nacisk na zarządzanie finansami, czyli efektywność kosztów i rachunek kosztów, wyznaczenie celów i monitorowanie ich wyników. Zaproponowana koncepcja zawiera dwa podejścia do oceny wyników: podejście ogólne i podejście szczegółowe. Podejście ogólne skupiające się na ocenie działania sektora publicznego wskaźnikiem sprawności, który jest zależny od dwóch wartości: efektywności ekonomicznej oraz skuteczności działania. Zaproponowana koncepcja oceny systemu zarządzania EFRR w krótkim okresie czasu pozwala oszacować wyniki ekonomiczne wdrażanego instrumentu. Podejście szczegółowe, gdzie podstawą oceny systemu zarządzania EFRR jest wpływ instrumentu na rozwój społeczno-gospodarczy jest koncepcją bardziej czasochłonną jednak pozwala na kompleksowy monitoring wyników realizacji celów zarówno w ujęciu przedmiotowym jak i przestrzennym. Proponowanej koncepcji oceny systemu zarządzania EFRR nie należy stosować odrębnie, ale jako dwie kompatybilne części wzajemnie uzupełniające się szczegółowością wskaźników monitoringowych.

Literatura

1. *A Standard Approach to Assessing the Additional Impact of Projects* (2004), Method Statement, Second Edition
2. *Analiza i ocena wydatkowania środków w ramach RPOWŚ 2007-2013 na projekty z zakresu edukacji, kultury, turystyki i sportu oraz zbadanie potrzeb samorządów lokalnych*

- w zakresie tego typu inwestycji w latach 2014-2020, (2012), PSDB na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, Warszawa
3. *Analiza wpływu inwestycji w infrastrukturę kultury i turystyki dofinansowanych z funduszy strukturalnych na rozwój społeczno-gospodarczy poszczególnych gmin/powiatów województwa śląskiego*, (2010), Uniregio na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Kraków
 4. Bernini C., Pellegrini G. (2011), *How are growth and productivity in private firms affected by public subsidy? Evidence from a regional policy*, *Regional Science and Urban Economics*, 41, s. 253-265
 5. Bernini C., Pellegrini G. (2013) *Is subsidizing tourism firms an effective use of public funds?* *Tourism Management* 32, s. 156-167
 6. Branzini R., Di Blasio G. (2006), *Evaluating the impact of investment incentives: the case of Italy's Law 488/1992*. *Journal of Urban Economics* 60 (2), s. 327-349
 7. Crouch G. (2007) *Modeling destination competitiveness: a survey and analysis of the impact of competitiveness attributes*, Raport Technical, http://www.sustainabletourismonline.com/awms/Upload/Resource/bookshop/Crouch_modelDestnComp-web.pdf [04.04.2015]
 8. Dywer L., Forsyth P., Spurr R. (2004), *Evaluating tourism's economic effects: new and old approaches*. *Tourism Management* 25, s. 307-317
 9. *Ewaluacja programów wydatków Unii Europejskiej: Przewodnik* (1997), Dyrekcja Generalna ds. Budżetu Komisji Europejskiej
 10. Fourie J., Santana-Gallego M. (2011), *The impact of mega- sport events on tourist arrivals*, *Tourism Management* 32, s. 1364-1370
 11. Gabe T.M., Kraybill D. (2002), *The effects of state economic development incentives on employment growth of establishments*, *Journal of Regional Science* 42, s. 703-730
 12. Gardzińska A. (2010), *Fundusze europejskie dla rozwoju zasobów strukturalnych województwa zachodniopomorskiego*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług* 53, s. 709-720
 13. Janicka J. (2012), *Znaczenie finansowania inwestycji ze środków pozabudżetowych dla aktywizacji ruchu turystycznego na Lubelszczyźnie*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne Problemy Usług* 85, s. 33-46
 14. Januszewski M. (2010), *Finansowanie inwestycji turystycznych w województwie dolnośląskim*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług* 53, s. 137-148
 15. Lee C., Taylor T. (2005), *Critical reflections on the economic impact assessment of a mega-event: the case of 2002 FIFA World Cup*, *Tourism Management* 26, s. 595-603
 16. Logar I. (2010), *Sustainable tourism management in Crikvenica, Croatia: an assessment of policy instruments*, *Tourism Management* 21, s. 125-135
 17. Łoś A. (2012), *Wymiary efektywności i jej pomiar we współczesnej turystyce, zarządzanie wiedzą w turystyce a efektywność gospodarki turystycznej*, w: M. Morawski (red.), *Zarządzanie wiedzą w turystyce, a efektywność gospodarki turystycznej*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego, Wrocław, s. 79-88

18. *Measuring Structural Funds Employment Effects* (2007), European Commission, Working Document No. 6. English Partnerships, The National Regeneration Agency, Additivity Guide
19. Niedziółka A. (2010), *Rola środków finansowych w unii europejskiej w rozwoju różnych form turystyki wiejskiej w województwie małopolskim*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne Problemy Usług 53, s. 721-734
20. *Ocena wpływu projektów realizowanych w ramach Osi priorytetowej 3. MRPO „Turystyka i przemysł kulturowy” na podniesienie konkurencyjności turystycznej regionu wraz z opracowaniem raportu końcowego z przeprowadzonego badania* (2010), Unirego na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Kraków
21. *Ocena wpływu środków pomocowych (w tym RPO WŁ) na rozwój sportu, turystyki, rekreacji i kultury w regionie łódzkim*, (2010), EGO na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego, Warszawa
22. Panfiluk E. (2010a), *Absorpcja wydatków inwestycyjnych z funduszy strukturalnych na rozwój turystyki w województwie podlaskim*, *Ekonomia i Zarządzanie* 1 (2), s. 15-37
23. Panfiluk E. (2010b), *Fundusze europejskie jako instrument rozwoju sektora turystycznego w województwie podlaskim*, *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia* 9, s. 389-401
24. Panfiluk E. (2012), *Wyniki ekonomiczne działalności inwestycyjnej sektora publicznego w turystyce*, w: K. Rogoziński, A. Panasiuk (red.), *Zarządzanie Organizacjami Usługowymi*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Poznaniu 229, s. 501-515
25. Pylak K. (2009), *Podręcznik ewaluacji projektów infrastrukturalnych*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa
26. Schubert S., Brida J. (2008), *Dynamic effects of subsidizing the tourism sector*, *Tourism Economics* 14 (1), s. 51-80
27. Stawicki M. (2012), *Udział samorządów w wykorzystaniu funduszy UE dla rozwoju turystyki w województwie pomorskim i zachodniopomorskim*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług 85, s. 99-112
28. Szymańska E. (2010), *Fundusze europejskie jako forma wsparcia dla przedsiębiorstw turystycznych w polskich regionach*, *Acta Scientiarum Polonorum Oeconomia* 9, s. 555-566
29. *Wpływ funduszy europejskich na gospodarkę polskich regionów i konwergencję z Unią Europejską* (2010), Raport Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa
30. *Wpływ usług turystycznych na rozwój gospodarczy regionu* (2012), Raport końcowy dla badania ewaluacyjnego, Fundeko na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Warszawa
31. Zawicki M. (2002), *New Public Management i Public Governance – zarys koncepcji zarządzania publicznego*, w: J. Hausner, M. Kukielka (red.), *Studia z zakresu zarządzania publicznego*, t. II, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Karków

Identification of the indicators and benchmarks of the assessment of the effects of management of the European Regional Development Fund in the tourism sector

Abstract

The article attempts to identify the indicators and benchmarks used for the assessment of the management of the European Regional Development Fund in the tourism sector. In the first part of this article, a review of the research conducted to date in the area of the assessment of the impact of EU financial instruments on the tourism sector has been conducted and the research methods used have been outlined. The research carried out in Poland was described in detail and the research gap in this category has been identified. The second part of the article discusses the indicators that should be used to assess the effects of the management of the European Regional Development Fund. The categories of the effects of management have been classified in detail and a set of indicators to measure them has been proposed. The article is finalized with a summary.

Keywords

evaluation, effects of public intervention, evaluation indicators, European Regional Development Fund

Author information

Eugenia Panfiluk

Białystok University of Technology

Wiejska 45 A, 15-351 Białystok, Poland

e-mail: e.panfiluk@pb.edu.pl